

Innst. S. nr. 52

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen

Dokument nr. 8:61 (2002-2003)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Vaggen Malvik, Heidi Sørensen, Åsa Elvik og Hallgeir H. Langeland om øyeblikkelig å stanse all framtidig eksperimentering med og testing av Mixed Oxide Fuel (MOX) i Haldenreaktoren

Til Stortinget

SAMMENDRAG

I dokumentet fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om øyeblikkelig å stanse all framtidig eksperimentering med og testing av Mixed Oxide Fuel (MOX) i Haldenreaktoren."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sylvia Brustad, Rolf Terje Klungland og Synnøve Konglevoll, fra Høyre, Øyvind Halleraker, Siri A. Meling og Leif Frode Onarheim, fra Fremskrittspartiet, Øyvind Korsberg og Øyvind Vaksdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Hallgeir H. Langeland og Ingvild Vaggen Malvik, fra Kristelig Folkeparti, Ingmar Ljones og lederen Bror Yngve Rahm og fra Senterpartiet, Inger S. Enger, viser til at den norske deltakelsen i The OECD Halden Reactor Project, forkortet HRP, skal sikre landet grunnleggende kompetanse i reaktorteknologi og bidra til å bevare en tilfredsstillende beredskap mot ulykker, overvåke reaktoranlegg i norske nærrområder og sikre norsk innflytelse i det internasjonale atomsikkerhetsarbeidet. I tillegg skal prosjektet komme norsk industri og norsk forskning til gode.

Komiteen viser til at det i Stortinget har vært bred tilslutning til disse målsettingene, men forskningen ved Haldenreaktoren har også med jevne mellomrom blitt debattert bl.a. ut fra argumentet om at forskningen her bidrar til at gamle reaktorer i Øst-Europa holdes lenger i drift. På den andre siden kan det hevdes at reaktorene i Øst-Europa ville fortsatt likevel, men med dårligere sikkerhetsløsninger. Tilsvarende kan det argumenteres omkring MOX-forskningen. Mens forslagsstillerne argumenterer med at forskningen på MOX i Halden tilrettelegger for økt bruk av MOX internasjonalt, skriver Regjeringen i svarbrev til komiteen datert 2. mai 2003 at

"virksomheten i Halden vil etter regjeringens mening neppe ha avgjørende betydning for om nye land velger å ta i bruk MOX eller ikke."

Et annet argument som har blitt brukt for stenging er alderen til reaktoren. Når konsesjonen går ut i 2008, vil reaktoren være 50 år.

Komiteen viser til sist gang komiteen i forrige stortingsperiode hadde en drøftelse av spørsmålene knyttet til Haldenreaktoren i forbindelse med St.meld. nr. 22 (1998-1999) om videreføring av Haldenprosjektet, jf. Innst. S. nr. 126 (1998-1999). I denne innstillingen skrev bl.a. et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre:

"Dette flertall slutter seg til at det settes ned et utvalg som skal vurdere og gi anbefalinger knyttet til den fremtidige utviklingen av Halden-prosjektet. Utvalget bør se på mulighetene for å opprettholde den kompetanse som er nødvendig for vår rolle som pådriver for forbedret reaktorsikkerhet, avfallshåndtering og for å videreutvikle den nasjonale ulykkesberedskapen. Det bør også vurderes hva som kan videreføres av Haldenprosjektets industrirettede virksomhet, bl.a. kontrollromteknologien. Utvalget må også se på utfordringene knyttet til avstengning/riving av Halden-reaktoren, og det bør tre i funksjon i løpet av treårsperioden."

Komiteen viser til svarbrev til komiteen fra Nærings- og handelsdepartementet av 24. oktober 2003, som bekrefter at dette utvalget nå er i ferd med å tre i funksjon. Komiteen har merket seg at det i mandatet til utvalget bl.a. heter:

"Pr. i dag kan ingen med sikkerhet si hvor lenge Haldenreaktoren vil være i drift. IFE har fått driftskonseksjon fram til 21.12.2008. Viser det seg da at sikkerhetsforholdene rundt reaktoren fortsatt er tilfredsstillende, kan reaktoren bli forlenget. På den annen side kan reaktoren bli stengt også før 2008 hvis de tekniske og driftsmessige forholdene ved reaktoren skulle tilsi det."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, legger til grunn at Institutt for Energiteknikk, IFE, har fått konsesjon til å drive frem til 2008. Et vedtak i tråd med det som er fremmet i Dokument nr. 8:61 (2002-2003) vil endre rammevilkårene for driften midt i perioden, noe flertallet ikke slutter seg til. Flertallet vil imidlertid allerede nå peke på at det er viktig at Norge ved neste konsesjonsbehandling foretar en grundig vurdering av alle sidene ved driften av Haldenreaktoren. Flertallet vil derfor understreke at formålet med det utvalget som skal vurdere å gi anbefalinger knyttet til den fremtidige stengningen av reaktoren, bl.a. er å gi et beslutningsgrunnlag i forhold til spørsmålet om videre drift.

Komiteen viser til at utvalget derfor må vektlegge hvordan en kan styrke aktiviteten knyttet til MTO (Menneske, Teknologi, Organisasjon), kontrollromsutvikling, industripsykologi, prosessovervåking og "virtual reality", slik at det fremdeles kan sikres kompetansearbeidsplasser i Halden og norsk kompetanse om bl.a. reaktorsikkerhet, dersom et flertall på Stortinget ønsker å legge reaktoren ned, eller sikkerhetskonsyn nødvendiggjør en slik nedlegging.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at MOX-teknologien sikrer en endelig destruksjon av våpenplutonium i motsetning til andre løsninger. Forskningen bidrar til at destruksjonen kan utføres på en sikker måte.

Flertallet viser til at forskningen i Halden støttes av en rekke deltagerland med mer enn 50 pst. av budsjettet. Dette nære samarbeidet gir verdifull forskningskompetanse til Institutt for Energiteknikk og til tilgrensende forskningsmiljøer.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til sitt forslag om øyeblikkelig å stanse all framtidig eksperimentering med og testing av Mixed Oxide Fuel (MOX) i Haldenreaktoren (Dokument nr. 8:61 (2002-2003)). Disse medlemmer mener verken Regjeringens svarbrev til komiteen (vedlagt) eller partsinnlegget til eieren Institutt for Energiteknikk (IFE) tilbakeviser konklusjonene i rapporten fra Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) om MOX-

forskningen i Haldenreaktoren. NUPI utredet konsekvensene av virksomheten og konkluderte med at MOX-forskningen i Haldenreaktoren strider imot en rekke miljø- og ikke-spredningshensyn som Norge tidligere har kjempet for.

Disse medlemmer finner det naivt og lite trolig at F&U på MOX på oppdrag fra eiere av reprosesseringsanlegg (som for eksempel Sellafieldeieren BNFL) ikke vil gjøre det lettere å utløse markedspotensialet for å utnytte gjenvunnet plutonium til produksjon av energi. Et slikt bidrag strider imot målet slått fast i St.meld. nr. 24 (2000-2001) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, hvor Norge skal arbeide for at brukt kjernebrensel på sikt lagres direkte i stedet for å reprosesserer. Disse medlemmer påpeker at Regjeringen i sitt svarbrev skriver at Sellafield "har planer om å øke sin aktivitet i årene som kommer" og at "det nye Sellafieldanlegget og MOX-produksjonen kan føre til at vi får enda mer reprosessering i fremtiden". Det er nærliggende å spørre om hvilke motiver BNFL har for å kjøpe F&U på MOX fra IFE, om ikke for å gjennomføre sine egne planer.

Disse medlemmer understreker at det, i lys av føre-var-prinsippet og at Norge skal arbeide for at brukt kjernebrensel på sikt lagres direkte i stedet for å reprosesserer, ikke er tilstrekkelig med omtrentligheter som "virksomheten i Halden vil [...] neppe ha avgjørende betydning for om nye land velger å ta i bruk MOX eller ikke" (Regjeringen i sitt svarbrev). Disse medlemmer mener dette bør granskes av et uavhengig offentlig utvalg.

Disse medlemmer mener videre det er uholdbart at det er tvil om i hvilken grad MOX-arbeidet i Haldenreaktoren utelukkende er sikkerhetsrelatert, slik det er forutsatt i Innst. S. nr. 126 (1998-1999). Disse medlemmer forutsetter at hvis arbeidet utelukkende er sikkerhetsrelatert, vil det være naturlig at alle forskningsresultater, oppdragskontrakter, kundeoversikter og IFEs forretningsplaner for MOX-forskningen er offentlig tilgjengelige. Disse medlemmer mener dette materialet bør gjennomgås av et uavhengig offentlig utvalg for å vurdere om eksperimentene har til hensikt eller fører til at kostnadene ved bruk av MOX blir lavere. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette et uavhengig offentlig utvalg for å vurdere om MOX-arbeidet ved Haldenreaktoren utelukkende er sikkerhetsrelatert og hvorvidt det i noen grad bidrar, direkte eller indirekte, til økt reprosessering av plutonium."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Stortinget ber Regjeringen opprette et uavhengig offentlig utvalg for å vurdere om MOX-arbeidet ved Haldenreaktoren utelukkende er sikkerhetsrelatert og hvorvidt det i noen grad bidrar, direkte eller indirekte, til økt reprosessering av plutonium.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og til det som står foran og rår Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument nr. 8:61 (2002-2003) - forslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Vaggen Malvik, Heidi Sørensen, Åsa Elvik og Hallgeir H. Langeland om øyeblikkelig å stanse all framtidig eksperimentering med og testing av Mixed Oxide Fuel (MOX) i Haldenreaktoren - bifalles ikke.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 20. november 2003

Bror Yngve Rahm
leder

Synnøve Konglevoll
ordfører

Vedlegg 1

Brev fra Nærings- og handelsdepartementet v/statsråden til energi- og miljøkomiteen, datert 2. mai 2003

Dokument nr. 8:61 (2002-2003). Privat forslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Vaggen Malvik, Heidi Sørensen, Åsa Elvik og Hallgeir H. Lange-land om øyeblikkelig å stanse all fremtidig eksperimentering med og testing av Mixed Oxide Fuel (MOX) i Haldenreaktoren

Jeg viser til Energi- og miljøkomiteens brev til statsråd Børge Brende av 31. mars 2003 vedlagt Dokument nr. 8:61 (2002-2003) og til hans brev av 25. april d.å. hvor det meddeles at saken hører inn under Nærings- og handelsdepartementets ansvarsområde.

Bakgrunn

The OECD Halden Reactor Project (HRP) er det største internasjonale forskningsprosjekt i Norge. Det har pågått siden 1958 og omfatter nå ca 100 private og offentlige organisasjoner i 20 land, deriblant de store kjernekraftlandene USA, Japan, UK, Tyskland, Frankrike og Russland. Prosjektet er forankret i Haldenreaktoren (HR), administreres av Institutt for energiteknikk (IFE) og omfatter sikkerhetsforskning innen brensel-, material- og kontrollromsteknologi. Det nåværende treårsprogrammet begynte 1.1.2003 og utløper 31.12.2005.

Regjeringen mener at Prosjektet leverer betydelige bidrag til så vel norsk forskning og utdanning som til norsk industri. Prosjektet gir Norge internasjonalt anerkjent kompetanse innen kjernekraftens drifts- og sikkerhetsmessige sider. Denne kompetansen styrker Norges posisjon i internasjonalt sikkerhetssamarbeid, og har gjennom Atomhandlingsplanen bidratt til sikkerhetsforbedringer ved kjernekraftverkene på Kola og ved St Petersburg. Østeuropeisk deltagelse fører til direkte forbedringer ved disse lands kjernekraftverk.

Brukt kjernebrensel og MOX generelt

Kjernekraftland som USA, Finland og Sverige har valgt å håndtere brukt kjernebrensel ved lagring/deponering. Andre land som Frankrike, Belgia, Sveits, Tyskland og Japan har valgt å gjenvinne plutonium fra det brukte brenselet gjennom reprosessering og benytter denne energiressursen som MOX i sine reaktorer før endelig lagring. Reprosessering ble opprinnelig utviklet for å separere våpenplutonium (ikke for å utvikle MOX som anført i Dokument nr. 8:61). Imidlertid er bruken av MOX den eneste metode for å destruere plutonium og samtidig utnytte energipotensialet.

Det er fremført flere argumenter mot bruken av MOX. Det har vært hevdet at produksjon og bruk av MOX er mer forurensende enn produksjon og bruk av tradisjonelt kjernebrensel. Ifølge beregninger gjennomført av OECD-NEA vil den samlede radioaktive forurensning knyttet til en brenselssyklus uten reprosessering bli noe lavere enn en syklus som involverer reprosessering og bruk av MOX. Det er imidlertid store

usikkerheter i beregningene, og forskjellene har i følge beregningene liten strålevernmessig betydning. Når det gjelder utslippene av technetium-99 fra reprosesseringsanlegget i Sellafield spesielt, er disse knyttet til behandlingen av historisk avfall og kan trolig renses til en overkommelig kostnad dersom det er politisk vilje til det på britisk side.

På den annen side finnes det også et argument for fortsatt MOX-eksperimentering. Om enn fremdeles ufullkommen, er MOX-teknologien pr i dag den eneste som kan destruere plutonium. Derfor er MOX-teknologien valgt i den russisk-amerikanske avtale for reduksjon av våpenplutoniumslagrene, jf rapporten fra National Nuclear Security Administration til Kongressen av februar 2002.

MOX og HRP

Det har vært hevdet at MOX-eksperimentene i Halden kan bidra til at flere land vil ta i bruk MOX eller anvende denne typen brensel i større målestokk. Skulle det skje, ville reprosesseringsaktiviteten øke. Drivkraften bak den økende bruken av MOX er det faktum at det finnes et marked for å utnytte gjenvunnet plutonium til produksjon av energi. De land som bruker MOX, har etablert langtidskontrakter med reprosesseringsanlegg som for eksempel i Sellafield. Regjeringen mener at et forbud mot MOX-eksperimenter i Halden ikke vil ha noen direkte betydning for andre lands bruk eller valg av reprosessering/MOX-brensel. Haldenprosjektet kan imidlertid bidra til å gjøre bruken av MOX sikrere.

MOX og Sellafield

Et helt nytt anlegg i Sellafield har startet produksjon av MOX og har planer om å øke sin aktivitet i årene som kommer til tross for protestene fra bl.a. Norge og Irland. Det nye Sellafieldanlegget og MOX-produksjonen kan føre til at vi får enda mer reprosessering i fremtiden, hvilket fra norsk side ikke er ønskelig.

Norge står fast ved sin moralske og politiske støtte til irske myndigheters søksmål mot Storbritannia for å få stanset den nye MOX-fabrikken i Sellafield. En videreføring av forskningsprosjektet ved Haldenreaktoren betyr ikke at Regjeringen ikke ser problemer med produksjon av MOX i Sellafield, med tilhørende økning av sjøtransport. Fra norsk side gjennomgår man også mulighetene for å forfølge Sellafieldsaken rettslig, og det er jevnlig kontakt med irske myndigheter om dette.

Konklusjon

Stortinget har i flere omganger tatt opp MOX-problematikken de senere årene. MOX-brenselet er etter alt å dømme kommet for å bli, og virksomheten i Halden vil etter Regjeringens mening neppe ha avgjørende betydning for om nye land velger å ta i bruk MOX eller ikke.

I tråd med Stortingets forutsetninger, jf. Inst. S. nr. 126 for 1998-99, gjelder de eksperimenter som utføres ved atomreaktoren i Halden, utelukkende sikkerhetsaspektene ved MOX. I så måte kan det være mange hensyn som taler for at forskningen fortsetter. Stortingets vilkår for støtte gjelder naturligvis også perioden 2003-2005.

Et avgjørende punkt er hvorvidt MOX-eksperimentene i Halden representerer noen spesiell trussel mot nærmiljøet. Statens strålevern, det rette organ til å vur-

dere slike forhold, er godt kjent med at det pågår MOX-eksperimenter i Halden. Strålevernet har likevel aldri vurdert de sikkerhetsmessige sidene ved MOX-aktivitetene i Halden som farligere enn de øvrige aktivitetene som foregår der. Det kan opplyses at i løpet av mai d.å. vil Strålevernet utgi en bred, samlet og lett tilgjengelig presentasjon av hele MOX-problematikken.

Med de opplysninger som foreligger, ser jeg liten grunn til å kreve stans i MOX-eksperimentene i Halden.

Vedlegg 2

Brev fra helseminister Dagfinn Høybråten til energi- og miljøkomiteen, datert 12. november 2003

Vedr. Dok 8:61 (2002-2003) Om Haldenreaktoren mv.

Jeg viser til brev av 29. oktober 2003 fra Stortingets energi- og miljøkomité til miljøvernministeren hvor det stilles til spørsmål knyttet til behandlingen av ovennevnte forslag. Henvendelsen er oversendt fra Miljøverndepartementet til Helsedepartementet.

Spørsmål 1

Det har blitt hevdet at dersom Haldenreaktoren får fornyet konsesjon til å fortsette etter 2008, vil dette bli verdens eldste forskningsreaktor. - Er dette tilfelle, og hvis ikke - hvilke forskningsreaktorer er eldre?

Svar

Vedlagt følger en oversikt over forskningsreaktorer som er eldre enn Haldenreaktoren og som fremdeles er i drift. Oversikten er utarbeidet av Statens strålevern, og er basert på gjennomgang av relevant litteratur og elektroniske kilder. Per dags dato er det 11 forskningsreaktorer som er eldre enn Haldenreaktoren som fortsatt er i drift. Hvorvidt disse reaktorene fortsatt vil være i drift etter 2008 har jeg per i dag ingen opplysninger om. Opplysninger om forventet levetid, planlagt erstatning etc. vil eventuelt måtte baseres på en grundig gjennomgang og vurdering av inneværende tillatelser til drift etc.

Spørsmål 2

Kan departementet vise til noen eksempler på forskningsreaktorer som er lagt ned, og hva dekommissjonering av disse kostet?

Svar

I årenes løp har rundt 250 forskningsreaktorer blitt lagt ned av ulike grunner. Kostnadene forbundet med dekommissjonering har vært meget forskjellige avhengig av hvilken konstruksjon reaktorene har hatt og hvilken bruk en har planlagt i lokalene etter dekommissjoneringen. I noen tilfeller er lokalene gjenbrukt til tilsvarende formål. Det nærmeste eksemplet er dekommissjoneringen av forskningsreaktorene og de øvrige nukleære installasjonene i forskningsinstituttet Risø i Danmark. Denne er nettopp påbegynt og er foreløpig kostnadsberegnet til ca. DKK 60 millioner kroner hvert år over en periode på 15-20 år, totalt i størrelsesorden 1 milliard DKK. Det danske folketinget har gitt sin tilslutning til denne prosessen, som finansieres over statsbudsjettet.

Det er verdt å merke seg at da IFE fikk konsesjon for drift av reaktoranleggene i perioden 2000-2008, var et av vilkårene at instituttet innen 31.12.2004: "... utarbeider en oppdatert plan for nedleggelse av de konsesjonbelagte anleggene ..." og: "Denne planen forutsettes å være detaljert vedrørende nedleggelsen av reaktoranleggene og de metallurgiske laboratoriene også mht videre behandling og lagring av brukt brensel. Den skal også inneholde et kostnadsoverslag".

